

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ (13 червня 2012 року)

На черговому засіданні Президії НАН України 13 червня 2012 року члени Президії НАН України та запрошені заслухали такі питання:

- Спільне засідання Президії Національної академії наук України та Колегії Державної служби статистики України «Про затвердження проекту програми перепису населення» (доповідачі — заступник голови Держстату України Н.С. Власенко та академік НАН України Е.М. Лібанова)

- Про наукові підходи до вирішення проблеми збереження та відтворення лісів України (доповідач — член-кореспондент НААН України В.П. Ткач)

- Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Ф. Мачулін)

- Кадрові та поточні питання

Перед початком чергового засідання Президії НАН України академік НАН України Б.Є. Патон вручив відзнаку Президента України «Орден князя Ярослава Мудрого» IV ступеня академіку-секретарю Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України, генеральному директору Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» академіку НАН України **Івану Матвійовичу Неклюдову**.

* * *

Учасники спільного засідання Президії НАН України та Колегії Державної служби статистики України заслухали доповіді заступника голови Державної служби статистики України **Наталії Степанівни Власенко** «Про Програму другого Всеукраїнського перепису населення» та академіка-секретаря Відділення економіки НАН України академіка НАН України **Елли Марленівни Лібанової** «Про Методику вимірювання регіонального людського розвитку».

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, голова Державної служби статистики України, член-кореспондент НАН України О.Г. Осауленко перший заступник міністра соціальної політики України В.І. Надрага, директор Представництва Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні пані Рікарда Рігер, голова Чернівецької обласної державної адміністрації М.М. Папієв, віце-президент НАН України, директор Інституту економі-

ки та прогнозування НАН України академік НАН України В.М. Геєць, віце-президент НАН України академік НАН України А.Г. Наумовець.

Президія Національної академії наук України та Колегія Державної служби статистики України відзначили, що сьогодні перепис населення є найбільш повним, а за деякими показниками — єдиним і безальтернативним джерелом інформації про населення, яка необхідна для керування всіма сферами життєдіяльності суспільства і формування стратегії соціально-економічного розвитку країни. Дані, одержані у ході перепису населення, покладено в основу визначення доходів і видатків держави, зокрема таких важливих складників, як фінансування пенсій, соціальних виплат, освітніх та медичних закладів тощо. Лише перепис населення дає змогу сформулювати уявлення про національний, мовний, сімейний, освітній склад населення України, отримати дані для розрахунків найважливіших демографічних показників, подальших оцінок чисельності та статеві-вікового складу населення для побудови демографічних прогнозів тощо. Населення є суб'єктом і водночас головною продуктивною силою економічного розвитку, тому темпи економічного зростання в країні та її регіонах, зокрема обсяги виробництва, споживання, їх зміни суттєво залежать від чисельності населення, його вікової, освітньої, професійної та соціальної структури.

У грудні 2010 р. у Дергачівському районі Харківської області відбувся пробний перепис населення. Його результати дали можливість відпрацювати організаційні та методологічні питання і сформувати Програму другого Всеукраїнського перепису населення в її остаточному вигляді.

Програма другого Всеукраїнського перепису населення сформована згідно зі ст. 5 Закону України «Про Всеукраїнський перепис населення», а також з відповідними міжнародними рекомендаціями і передбачає отримання даних про склад та родинні стосунки членів домогосподарства, стать, вік опитуваних, дату й місце їх народження, сімейний стан, етнічне походження, мовні ознаки, громадянство, освітній рівень, джерела засобів існування, зайнятість, міграційну активність, житлові умови населення.

Звертаючись до Методики вимірювання регіонального людського розвитку, слід зазначити, що сучасна парадигма цивілізаційного прогресу передбачає перехід від домінанти економічного зростання, збільшення обсягів виробництва і, відповідно, споживання до усвідомлення цих процесів як передумови досягнення головної мети — розвитку людини в інтересах самої людини та її власними силами.

Досвід країн із розвинутою й перехідною економікою доводить надзвичайну важливість виваженої регіональної політики у забезпеченні добробуту та створенні рівних умов розвитку для всього населення незалежно від місця проживання. Отже, забезпечення сталого людського розвитку регіонів України має бути ключовим пріоритетом держави.

Сучасний стан людського розвитку більшості регіонів України є вкрай незадовільним і характеризується низькими показниками якості життя, несприятливою демографічною ситуацією, незадовільним станом здоров'я населення, значним поширенням асоціальних явищ, несприятливим соціально-психологічним кліматом у суспільстві. Зважаючи на це, особливої актуальності набувають питання наукового обґрунтування,

методичного та інформаційного забезпечення стратегій розвитку регіонів. Саме з цією метою в 2000 р. авторським колективом під керівництвом академіка НАН України Е.М. Лібанової на спільному засіданні Президії НАН України та Держкомстату України затверджено національну методику вимірювання регіонального людського розвитку. Наявна методика містить велику кількість показників, які віддзеркалюють дев'ять аспектів людського розвитку, у тому числі — умови проживання, соціальне середовище, ринок праці, демографічний розвиток, стан і охорону здоров'я, освіту та матеріальне благополуччя. Від 2001 р. Державна служба статистики щороку публікує результати розрахунків регіонального індексу людського розвитку.

На відміну від міжнародної практики, коли коригування згаданої методики здійснюють раз на 3–4 роки, національна методика обчислення регіональних індексів не змінювалась жодного разу. Проте за десять років її використання відбулися значні зміни у соціально-економічній ситуації, інформаційно-статистичному забезпеченні досліджень, з'явилися нові аналітичні потреби. Тому виникла необхідність перегляду як інформаційного забезпечення розрахунків, так і методичних підходів.

За результатами спільного засідання Президії НАН України та Колегії Державної служби статистики України було ухвалено спільне рішення про другий Всеукраїнський перепис населення 2013 року та Методику вимірювання регіонального людського розвитку.

* * *

Далі Президія НАН України заслухала наукову доповідь директора Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького Державного агентства лісових ресурсів України та Національної академії наук України члена-кореспондента Національної академії аграрних наук України **Віктора Петровича Ткача «Про наукові**

підходи до вирішення проблеми збереження та відтворення лісів України». Довідач наголосив, що в умовах низької лісистості території країни та антропогенного впливу на ліси підвищується їх екологічне, соціальне та економічне значення, що актуалізує питання раціонального використання, охорони і відтворення лісових ресурсів, підвищення їхньої продуктивності та біологічної стійкості.

Зростання соціально-економічного та екологічного значення лісу зумовило практичну цінність проведення наукових досліджень з проблем лісознавства та лісівництва, спрямованих передусім на приведення лісистості території до оптимального рівня, підвищення продуктивності лісових насаджень, збільшення ресурсного потенціалу, посилення біологічної стійкості лісів до антропогенного навантаження та їх впливу на пом'якшення можливих наслідків зміни клімату, поліпшення охорони та захисту лісів від пожеж, шкідників і хвороб.

В обговоренні питання взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, начальник Управління лісового господарства Державного агентства лісових ресурсів України В.Ф. Романовський, директор Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака Держлісагентства України та НАН України доктор біологічних наук, професор В.І. Парпан, директор Навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства Держлісагентства України доктор сільськогосподарських наук, професор П.І. Лакида, академік-секретар Відділення загальної біології, директор Інституту фізіології рослин і генетики НАН України академік НАН України В.В. Моргун.

Було зазначено, що наукові дослідження з проблем лісу, які здійснюються в Україні, мають переважно вузькогалузевий характер, спрямовані в основному на вирішення питань використання та відтворення лісових ресурсів, вивчення лісових асоціацій і флористичних багатств лісу. Значне розповсюдження досліджень із зазначеної пробле-

матики не забезпечує повною мірою концентрацію наукових зусиль на пріоритетних напрямках, узагальнення і впровадження прогресивних наукових розробок у господарську практику.

Проблема збереження і відтворення лісів має ґрунтуватися на поєднанні фундаментальних та прикладних наукових досліджень із залученням наукових установ, пов'язаних з ліською проблематикою. З метою зменшення енергетичної залежності та зміни структури енергоспоживання України необхідно забезпечити проведення комплексних наукових досліджень як прикладного (технологічного) характеру, так і фундаментальних, пов'язаних з підвищенням ефективності використання родючості лісових земель та наявних лісових ресурсів, вторинної сировини й малоцінної деревини.

Потребують розширення і поглиблення фундаментальні дослідження у розробленні теоретико-методологічних засад лісознавства й лісівництва; лісовій генетиці та селекції; агролісомеліорації, що є основою захисного лісорозведення, необхідного для стабільного функціонування агропромислового комплексу країни.

Зважаючи на загрози, що постають перед суспільством у зв'язку з глобальною зміною клімату, серйозну увагу слід приділяти дослідженням кліматорегулювальної ролі лісів та науковому обґрунтуванню практичних лісогосподарських заходів, спрямованих на пом'якшення наслідків зміни клімату. Потребує більш детального наукового й організаційного обґрунтування питання визначення правового та адміністративного статусу лісів усіх форм власності.

Для поліпшення інформаційно-аналітичної підтримки державного управління у лісовій галузі та отримання об'єктивної інформації про ліси України вкрай важливим є розвиток наукових досліджень, спрямованих на розбудову державної системи моніторингу лісів країни. Потрібно розробити науково-методичні засади та нормативно-законодавчі документи для впровадження вибірково-статистичної національної інвен-

таризації лісів і визначити найефективніші шляхи впровадження передових технологій для збирання та управління інформацією, пов'язаною з лісами.

Потребує покращення забезпеченість лісівничих наукових досліджень кваліфікованими кадрами та поліпшення їхнього матеріального стану, технічного забезпечення наукової діяльності, удосконалення лабораторної й експериментальної баз для розвитку актуальних наукових напрямів лісівничої науки.

Президія НАН України зазначила, що Національна академія наук України завжди приділяла значну увагу розвитку наукових досліджень з проблем лісознавства та лісівництва. Свідченням цього є прийняття в 2004 р. рішення Президії НАН України щодо надання статусу подвійного підпорядкування — Державному агентству лісових ресурсів України та Національній академії наук України — двом інститутам: Українському науково-дослідному інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького та Українському науково-дослідному інституту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака. Ці інститути сформували своє бачення шляхів розвитку лісівничої науки, визначили тематику науково-дослідних робіт, укомплектували науковий штат, і Президія НАН України очікує від них посилення та підвищення рівня проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем лісознавства та лісівництва, що дасть змогу підвищити рівень та визначити перспективи розвитку лісівничої науки як основи для забезпечення реалізації державної політики щодо переходу лісового господарства на засади сталого розвитку та збереження навколишнього середовища.

Президія НАН України постановила з метою розширення фундаментальних наукових досліджень з проблем лісу, підвищення їхньої ефективності, забезпечення належної координації, поліпшення якості наукових розробок та прискорення їх впровадження, а також забезпечення співробітництва і координації між науковими установами ство-

рити при Відділенні загальної біології НАН України Наукову раду з проблем збереження і відтворення лісів України із залученням провідних установ НАН України та інших відповідних установ міністерств і відомств України.

* * *

Президія НАН України заслухала також інформацію про чергове засідання Ради Міжнародної асоціації академій наук (МААН), що відбулося 7 червня 2012 р. у Москві у Національному дослідницькому центрі «Курчатовський інститут». У ньому взяли участь делегації академій наук Азербайджану, Білорусі, Грузії, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану, України та всіх семи організацій, що входять у МААН зі статусом асоційованого члена.

Засіданню Ради передувала технічна екскурсія по Курчатовському інституту, під час якої учасники мали змогу ознайомитися з його унікальним обладнанням.

На початку засідання з вітальним словом виступив помічник Президента Російської Федерації Андрій Олександрович Фурсенко.

У ході засідання було заслухано доповідь директора Курчатовського інституту Михайла Валентиновича Ковальчука «Конвергенція наук — від неживого до живого», доповідь президента МААН «Про деякі результати та найближчі перспективи діяльності МААН» та виступи в їх обговоренні.

Зокрема, М.В. Ковальчук повідомив, що у Курчатовському інституті створено інфраструктуру для проведення конвергентних фундаментальних і прикладних досліджень в галузі матеріалознавства, біонанотехнологій, інформатики, інноваційної енергетики, закладено підвалини для одержання принципово нових знань про природу мислення, формування процесів пам'яті та їх моделювання. Розпочато розгортання державної програми космічного матеріалознавства, біодосліджень з метою освоєння далекого космосу, у тому числі вивчення впливу малих доз випромінювання і частинок на біологічні системи.

За результатами проведеного засідання було прийнято низку рішень Ради МААН, зокрема підписано Протокол про продовження терміну дії Угоди про співпрацю між МААН і Курчатівським інститутом ще на три роки.

Після закінчення засідання Ради МААН відбулася урочиста церемонія присвоєння академіку Б.Є. Патону звання Почесного доктора НДЦ «Курчатівський інститут».

Відкрив урочисту церемонію директор Курчатівського інституту М.В. Ковальчук. Він зауважив, що недавно було відновлено традицію присвоєння цього звання видатним ученим сучасності. Б.Є. Патон став третім володарем диплома Почесного доктора НДЦ «Курчатівський інститут». Першим у 2010 р. став голова Ради директорів Німецького електронного синхротрона Хельмут Дош, другим — генеральний директор Європейського центру ядерних досліджень (CERN) Рольф-Дітер Хойер.

Заступник директора Курчатівського інституту Павло Костянтинівич Кашкаров повідомив, що 28 травня 2012 р. вчена рада НДЦ «Курчатівський інститут» за видатний внесок у розвиток науки і за зміцнення співробітництва Росії та України в галузі освіти і науки постановила присвоїти президенту НАН України академіку НАН України і РАН Борису Євгеновичу Патону звання Почесного доктора НДЦ «Курчатівський інститут».

Далі М.В. Ковальчук сказав: «Борис Євгенович — всесвітньо відомий учений у галузі електрозварювання, металургії та технології матеріалів, матеріалознавства. Патонівська наукова школа не потребує представлення. Крім видатних результатів у науці й величезного внеску у розвиток цивілізації та економіки пострадянського простору, Борис Євгенович ще й ініціатор унікального об'єднання наукових сил на пострадянському просторі — МААН, досвідчений організатор науки і громадський діяч. Діяльність МААН, спрямована на збереження та розвиток творчих зв'язків між ученими, здобула заслужене визнання не лише в СНД, а й далеко за її межами».

* * *

Крім того, Президія НАН України прийняла низку організаційних і кадрових рішень.

Затверджено:

- члена-кореспондента НАН України **Сулиму Миколу Матвійовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України;

- кандидата філологічних наук **Гальченка Сергія Анастасійовича** на посаді заступника директора з наукової та видавничої діяльності Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України;

- кандидата філологічних наук **Швець Аллу Іванівну** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту Івана Франка НАН України;

- кандидата мистецтвознавства **Врочинську Ганну Володимирівну** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту народознавства НАН України;

- кандидата філологічних наук **Ногу Геннадія Миколайовича** на посаді ученого секретаря Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- завідувача відділу Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України академіка НАН України **Пастура Леоніда Андрійовича** за багатолітню плідну працю вченого-математика і фізика-теоретика та вагомий особистий внесок у розвиток харківської наукової школи математиків.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України члена-кореспондента НАН України **Пташника Богдана Йосиповича** за багатолітню плідну наукову працю, вагомий творчий здобутки у галузі математики та особисті заслуги у підготовці наукових кадрів;

- радника при дирекції Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України академіка НАН України **Єременка Віктора Валентиновича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю, вагомий творчий

чі здобутки у галузі фізики низьких температур та особисті заслуги у підготовці висококваліфікованих наукових кадрів.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України доктора геолого-мінералогічних наук, професора **Квасницю Віктора Миколайовича** за багаторічну сумлінну наукову і науково-організаційну працю та вагомі творчі здобутки у галузі кристалографії;

- завідувача відділу Інституту народознавства НАН України доктора мистецтвознавства, професора **Овсійчука Володимира Антоновича** за багаторічну сумлінну працю вченого і педагога, вагомі творчі здобутки у галузі мистецтво-

знавства та особисті заслуги у підготовці наукових кадрів;

- головного спеціаліста Сектору підготовки та організаційного забезпечення проведення засідань Президії НАН України та редакційної роботи Секретаріату Президії НАН України **Сюндюкова Ігоря Радиковича** за багатолітню сумлінну працю, зразкове виконання посадових обов'язків і доручень керівництва та вагомі здобутки у професійній діяльності.

Подякою НАН України відзначено:

- директора Державного виробничого підприємства «Будремкомплект» НАН України **Боярина Петра Ілліча** за багатолітню сумлінну працю та вагомі професійні здобутки у ремонтно-будівельній сфері Національної академії наук України.